

Thans moeten we onze rubric „uit de Pers“ en het Feuilleton weglaten om het stuk van den geachten schrijver te plaatsen. RKO.]

Amstelveen, 14 Jan. 1901.

Hoogachtbare Redacteur!

't Is mij een behoefte, een kleine plaatsruimte in uw blad te vragen naar aanleiding van uw opmerking, door u gemaakt aan het slot van uw persoverzicht in de *Herant* van 30 Dec. l.l.

Met opzet heb ik tot nu toe gewacht, om te zien of u wellicht zelf, op het onjuiste van uw gevolgtrekking attent gemaakt, deze zou terugnemen; of dat misschien, 't zij door Prof. Wielinga, 't zij door wien dan ook, hierop een afdoend wederwoord zou zijn gegeven. In beide gevallen zou voor mij alle reden zijn weggenomen, een woord te willen meespreken.

Nu echter noch het een, noch het ander is geschied, wil ik gaarne openlijk uitspreken, wat mij op het hart ligt.

De zaak is deze. U deelt in het bovengenoemde *Herant* nummer het ingezonden stuk in de *Bosnien* mede van twee Haagse broeders naar aanleiding van Prof. Wielinga's artikel: „Een andere zaak“, en laat daarop voor een deel het antwoord van dezen volgen. In dat antwoord verklaart Prof. Wielinga, om alle verkeerde gedachte af te snijden: „Bedenk wel, dat ik het hiermee volstrekt niet heb tegen mannen als Dr. Kuiper en Dr. F. L. Rutgers. In vertrouwen voor die mannen doe ik voor niemand onder.“

En deels tot mijn groote verwondering, deels tot mijn innige smart distilleert u daaruit de m. i. ongemotiveerde beschuldiging, als zou Prof. W. daardoor de andere theologische Hoogleraren aan de Vrije Universiteit publiekelijk aan de kaak stellen als kerkvervalsers. Mij dunkt, mijnheer de Red., als u er dat niet ingelegd had, zou niemand het er in gelezen hebben. Is Prof. W. allerminst de man om zich aan verdrachtmaking, van wien dan ook, schuldig te maken, en komt hij steeds open en eerlijk voor zijn meening uit, hij heeft dat ook gedaan, waar hij antwoordde op het ingezonden stuk der broeders Jonker en Van der Spek. En waarom daarin juist zijn vertrouwen in de personen van Dr. Kuiper en Dr. Rutgers wordt uitgesproken, is eenvoudig, omdat in de schatting van iedereen, zonder aan de verdiensten der andere Hoogleraren te kort te willen doen, die beide professoren inzonderheid de vertegenwoordigers zijn van de theol. faculteit der Vrije Universiteit.

Bovendien, als men scherp wil ontleden (en mij dunkt, als men iemand beschuldigt, moet men zich rekenschap geven van de juiste manier, waarop hij sprak of schreef) zal men tot de conclusie komen, dat Prof. W. niet schreef, dat hij volstrekt niets heeft tegen Dr. Kuiper, en Dr. F. L. Rutgers, maar wel, dat hij volstrekt niets heeft tegen *mannen als* Dr. Kuiper en Dr. F. L. Rutgers. M. a. w. hij heeft die beiden genoemd als voorbeelden ten bewijze, dat elke *persoonlijke* beweegreden hier is buiten gesloten, gelijk hij in een volgende alinea duidelijk genoeg toelicht.

En nu verwondert het mij, Hooggeleerde heer, dat u, tegen uwe gewoonte in, zoo vluchtig heeft gelezen, om daarna zulk een zware beschuldiging te uiten.

En het smart mij, omdat u zoo gedaan heeft, terwijl u in uw artikel „Terugblik“ in hetzelfde nummer verklaard heeft, dat de *Herant* zich niet heeft laten prikkelen om mee te doen aan twistgeschied over de kleine verschilpunten en eigenaardigheden, waardoor de beide kerken-groepen, in '92 vereenigd, zich onderscheiden, ten einde het ernstig gevaar te voorkomen van opkomende bitterheid en onzaligen twist.

Geloof u niet met mij, dat één zulk een beschuldiging als u aan het slot van uw persoverzicht uit, meer kwaad bloed zet, dan een geheele reeks van met redenen gestaaide artikelen over eenige van die kleine verschilpunten?

Daarom vertrouw ik, dat u aan dit schrijven geen plaatsopname zal weigeren, en of bovengenoemde insinuaties aan 't adres van Prof. W. terugnemen, of haar met deugdelijke bewijsgronden staven zal.

Met verschuldigde hoogachting,

Uw abonnee
H. BUURMAN.

[De zaak ligt uiterst eenvoudig.

Geraden werd elken band met de Vrije Universiteit af te snijden, omdat van de Vrije Universiteit gevaar voor de kerken dreigde.

Dit gevaar werd gezien in het drijven van wat genoemd werd de Maccoviansche richting. Dit gevaar moest dus wel komen van de Hoogleraren in de Theologie.

Niemand zal toch zoo zonderling zijn, om den band met een Universiteit af te snijden, omdat men bij mannen, die niet bij haar aangesteld zijn, iets vond dat men afkeurde, *tenzij ze dat afkeurde aan die Universiteit, d. i. van haar Hoogleraren, opdeden.*

Nu zijn er vier van deze Hoogleraren. Van twee van deze vier werd gezegd, dat in hen het gevaar niet school. Dus moest het wel schuilen in de andere twee.

Nem toch aan, dat het gevaar ook niet in die andere twee school, dan school er in heel de faculteit als zodanig geen gevaar, en hoe kon men dan aanraden den band met die faculteit af te snijden?

Nu gelooven we wel — of liever we weten wel beter — dat Prof. Wielinga het niet zoo boos bedoelde, maar altoos blijft dan toch, dat hij de faculteit kerkelijk wilde afsnijden, en dit laat nu eenmaal logisch geen andere uitlegging toe, dan dat er voor de kerken gevaar dreigde van die faculteit, en die faculteit bestaat toch feitelijk alleen uit de vier bedoelde Hoogleraren. RKO.]

Hoogachtbare Redacteur!

Door een der arbeiders in de Gereformeerde Zending op Java is beweerd, dat de prediking in de Gemeente aldaar behoort te geschieden in den taalvorm die *krama* heeten wordt. Die bewering was gegrond op den luid van die benaming, welke kan overgezet worden met *beleid*. Doch gespeend als zij is aan juist inzicht in den aard van dien vorm, heb ik die bewering in een langdurige briefwisseling bestreden, hoewel zonder baat. Aangezien inderdaad wezenlijke schade aan het gebruik van dien vorm voor dat doel verbonden is, gelijk u beneden bliken zal, gevoel ik mij verplicht dien strijd voort te zetten, nu langs een anderen weg, opdat ook de ijverders voor de Zending naar eisch ingelicht worden. En dat niettegenstaande het mij leed doet in eenig opzicht in botsing te komen met den arbeid der Gereformeerde Zending, welke ik steeds belangstellend en met goede verwachting biddende gadeslaan.

In dien zin zond ik, geruimen tijd geleden, een opstel, uitvoeriger dan dit, ter plaatsing aan *De Indische Gids*. Niets van die opmerking bemerkende, neem ik de vrijheid een nieuw opstel u voor *De Standaard* of *De Herant* aan te bieden. Mocht de opmerking ginds toch geschied zijn, zonder te mijner kennis te zijn gekomen, en vindt u die daarom niet meer noodig, dan zoude u mij zeer verplichten met een hoefwijzing daarop te doen.

Ter zake dan. Het krama dient bij den Javanen werkelijk voor wat wij beleefdheid noemen, met een vreemd woord *politte*; maar naar zijn aard is het wel geschikt om met *politiek* of met *politie* vergeleken te worden.

Een paar voorbeelden. De vorm heeft geen persoonlijk voornaamwoord tot aanspreekwoord, zoals de andere taalvormen, maar stelt daarvoor het woord *voten*; want eigenlijk is het de taal voor degenen die aan de voeten op den vloer gezeten, den blik niet hooger opheffen dan de voeten of knieën van den aangesprokene.

Vermaningen, bestraffingen, hoe noodig en plichtmatig ook vaak in de prediking, daar is in het krama geen plaats voor. Zelfs met naderegevingen moet zeer politiek te werk worden gegaan. Botweg die uit te spreken, zou een onbeschofte aanmatiging zijn, alsof een gering persoon iets beter zou weten dan de hooger geplaatste. Men zegt dus apodictisch: „U weet wel dat“ enz., of wel geeft de zaak in overweging met de woorden: „Zou u niet meenen dat“ enz.

Bevat e. o. a. woord een bijzin, ook maar wegens den grondvorm, die eenigszins kan tekort doen aan de eer of het aanzien van den aangesprokene, dan is dat niet te gebruiken ten opzichte van een meerdere. Bijv. als men iemand iets wijzen zal; dewijl het Jav. woord voor *wijzen* uit den grondvorm ook inhoudt *berispen*, zoo mijdt men dat woord, en zegt: „Ik verzoek u... te zien“, of iets dergelijks.

Ware het krama niets anders dan een magazijn van beleefde of fijner geachte woorden, die hier bestreden bewering zou goeden grond hebben. Maar daar het blijkt dat die vorm bepaalde eigenschappen en eischen heeft, die voor de prediking schadelijk zouden zijn, is het bevestigen dat hij daarvoor niet mag gebezigd worden.

Er is gezegd: het aanspreekwoord, hō wē, in den Javanen taalvorm (het ngoko) is hard en onbroederlijk. Waarom? Wel, de taalkundigen in Nederland vertalen het met *jij* of *you*. Daar doen ze verkeerd aan, immers wanneer bedoeld wordt dat zoo uitsluitend de kracht van het woord moet worden uitgedrukt. Dit zullen de heeren wel niet bedoelen, denk ik. Gewis, indien iemand van eenigen rang of leeftijd door een mindere daarmede werd aangesproken, zou hij zich beleefd achtten, omdat het aangenomen gebruik daar een ander woord voor heeft aangewezen. Maar niet omdat het woord in zich zelf iets vernederends bevat. De zin ervan is geheel gelijk aan ons *gij* of *uw*, zonder complimenten. In den gemeenzamen omgang bij ons wordt dat *gij* nog al gemeden en vervangen met e. o. a. titel, voluit of wel verkort tot *U*. Maar op den kathedraal, hetzij in de kerk of in andere plaatsen, is dat *gij* verre van contrabande. Het woord kō wē staat hier geheel gelijk mede, terwijl de surrogaten ervoor in het krama bepaalde complimenten zijn, die immers op den predikstoel wel degelijk contrabande zijn.

Er is gezegd: de leeraar is broeder in het midden van de broeders. Juist, en daarom moet hij ngoko spreken. Want dat is de familiere taal die tusschen broeders gebruikelijk is. Het krama is een antagonist van de broederlijke gemeenzaamheid, welke daarbij geheel op den achtergrond geraakt. Stuit iemand daarin dan nog het woord kō mō, welnu, hij kan dat verwisselen met het Jav. voor *broeders*, hetwelk geheel als voornaamwoord dienen kan en bovendien ook nog evenzer *zusters* beteekent, zoo dat het geheel algemeen van toepassing is.

Zoo is wel duidelijk dat het ngoko, en geen andere vorm, het meest geschikt en bepaald aangewezen is voor de prediking in de kerk. En inderdaad, deze mijne beoordeeling gaat niet uit van een vreemd standpunt, maar van het eigen Javaansche, als geheel genomen uit den aard der verschillende taalvormen en de gewoonte van het volk zelf.

Ware de woordenschat in krama edeler, fijner, waardiger van uitdrukking, dan zou de schaal misschien nog daarheen kunnen overhellen. Maar daar is geen schijn van. Het zijn andere benamingen voor dezelfde zaak, meer niet. Het woord in ngoko is geen minachtende uitdrukking, maar alleen de meer algemeene benaming. Wel bestaan in ngoko grove en minachtende uitdrukkingen; maar die zijn zeer licht te mijden: daartoe behoort men niet het krama te verkiezen. Elke beschafte Javanen mijdt ze, ook als hij ngoko spreekt. Men heeft dus maar het ngoko goed te bestudeeren en zich eigen te maken.

Nog is er op gewezen, dat de prediking *deftig* behoort te zijn. Dat stem ik gaarne toe, maar zeg daarbij, dat dan geen krama, maar ngoko moet dienen. Want dat is alleen geschikt voor alle deftige, indrukwekkende, zelfs verhevene redeneering. Het krama daarentegen met zijn complimenten en zijn veelvuldige herhaling van verlengde achtervoegsels der woorden leent zich daartoe geheel niet. Alle bevelschriften en besluiten van de Regering en de uitspraken en vonnissen der rechterlijke macht zijn natuurlijk in ngoko, en daar is toch wel deftigheid en onmisbaar vereischte van.

Met beleefden dank voor de opname, hoogachtend

Uw Hoogachtbare en WelEerw.
dienaar en broeder

P. JANSZ.

Patij, Dec. 1900.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Oosterwald, A. J. Muller, te Kockengen.

AANGENOMEN: Hilversum A. S. O. Los, te De Lier. — 's-Gravenhage, Joh. Jansen, cand. te Kampen.

BEDANKT: Harmelen, J. van Lankhuizen, te Wilnis. — Grijskerke, K. K. Troost, te Naaldwijk. — Heeg, A. van Dijken, te Aalten.

Nederlandsch Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Puiflijk en Leeuwen Joh. E. Bijl, cand. te Delft. — Zevenhoven en Klatxwaal, P. N. Gijssman, cand. — Rolde, S. K. Pakker, te Peperga en Bledijke. — Elburg, C. J. Jansz, te Renkum.

AANGENOMEN: 's-Graveland, N. P. E. van Uchelen, te Renswoude. — Oss G. A. van den Bergh van Eysinga, cand. te Hulst.

BEDANKT: 's-Heerenhoek e. a., D. Klein Wassink, cand. te Halle. — Dordrecht, J. Schöcking, te Koudum.

Advertentien.

Vereeniging

„Dr. Scheurer's Hospitaal.“

Door een vergissing werd in Oct. niet verantwoord de gift der kinderen van de Chr. school te Nieuwerbrug a/d. Rijn f 6.—, door Mevr. B. te B.

J. A. M. VAN SCHILVEN,
Penningmeester.

GOLDSCHMEDING,
PIANO'S en ORGELS.

Warmoesstraat 141 en
Keizersgracht 305, bij de Wolfenstraat.
Piano's in huur van af f 4.— p. md.
Vraag Catalogus en Condities.
Ruim 250 exemplaren voorhanden.

L. G. WEISZ & Co.,

Commissionairs in Effecten,

WESTERMARKT No. 21
AMSTERDAM.

RIEM-VIS'

OCHTENDVOEDER

is voor hoenders het beste
voedsel.

Het bevat geen mais of maïsmeel, waardoor zij, met mijn ochtendvoeder gevoed, krachtig en gezond blijven. Dit voeder voorkomt en verhelpt het *veeren-plukken* en is uitmuntend tegen het leggen van *windeieren*. Volgens het laatste uitgereikt attest van de Heeren Dr. Van Hamel Roos & Harmens te Amsterdam, dato 6 Nov. 1900, was de Analyse van mijn voeder: Eiwitstoffen pct. 25.04; Vet pct. 4.08; abnormale bestanddeelen werden niet geconstateerd. Ieder afnemer heeft het recht dit voeder gratis bij bovengenoemde Heeren te laten onderzoeken.

De algeheele voederkosten zijn 1 cent per kip per dag. Wat de hoenders meer noodig hebben aan eiwit en vet, krijgen zij uit hun graan voeding tegen den avond, behalve wat zij nog uit het groenvoeder 'smiddags bekomen; zoodoende komt men tot een goede, juiste verdeling der verschillende bestanddeelen. Te veel eiwitstoffen en vet op eenmaal toegediend, werken schadelijk. Sedert 1893 wordt mijn ochtendvoeder door zeer vele kippenhouders met succes aan hun hoenders verstrekt.

De levering geschiedt direct door mij en niet door middel van depôts, waardoor steeds versche kwaliteit gegarandeerd is. De prijs is f 1.80 per 10 Kilo, f 4.— per 25 Kilo, f 7.25 per 50 Kilo, franco naaste station van aankomst, 5 Kilo f 1.— franco huis. LET WEL, ik beloof den afnemers van mijn voeder geen 200 en meer, eleren per kip, per jaar, ook worden door mij nimmer schitterende attesten van afnemers gepubliceerd, daar het legesultaat behalve van het voeder, nog van vele andere omstandigheden afhankelijk is. Men vrage mijn beknopte Handleiding omtrent voeding en verzorging der hoenders aan, welke gratis wordt toegezonden.

Machinaal gereinigd avondvoeder (graan), het beste wat er is, per H. L. f 7.—, franco naaste station, *monsters gratis*. Legnesten van stroo, en nesten tegen elerplukken. Gegalvaniseerd ijzeren drinkfontein, vriezen niet stuk en voorkomen het bevriezen van kam en tellen.

Prijscourant gratis.

Alleen verkrijgbaar bij

J. F. RIEM-VIS,

Waterlostraat 3, Den Haag.

Levensverzekering-Maatschappij

„NEW-YORK.“

Opgericht in 1845.

Directie voor Nederland:

455 Keizersgracht, Amsterdam, in het Gebouw der Maatschappij.

Deze Maatschappij biedt in haar

WERELDPOLIS

maer WAARBORGEN, VRIJHEDEN en VOORDEELEN aan dan welke andere Maatschappij ook.

Aetieve Vertegenwoordigers vinden op zeer gunstige voorwaarden plaatsing.

Vereeniging ter bevordering van Christelijke Lectuur.

Aan de leden voor 1901 is verzonden:

Gods kinderen van Ur,

DOOR

J. H. FERINGA.

Met illustraties van CHR. KOPPENOL.

1ste STUK.

Vóór den 15den Maart a. s. volgt het tweede stuk, waarmee het werk compleet is. Het geheel wordt een boek van 30 vel met 17 groote platen. De prijs is f 4.75; in prachtband f 5.50. Het werk is *alleen* compleet verkrijgbaar.

Amsterdam.
Pretoria.

Wed. P. VAN EIJK & ZONEN,

(voorheen JOHANNES KRAMER & Co.),

Dam 15-17 en Vijgendam 12.

Kopen en verkopen EFFECTEN en vreemde COUPONS. Wisselen Gouden en Zilveren MUNTEN en vreemde BANKNOTEN. Sluiten PROLONGATIEN en BELEENINGEN. Nemen gelden à DEPOSITO tot dagelijks vast te stellen rentekoers. Bedragen tot en met Duizend Gulden worden op vertoon terugbetaald.

Amsterdamsche Maatschappij van Levensverzekering

Gevestigd te AMSTERDAM, Keizersgracht 729.

Maatschappelijk Kapitaal: Een Millioen Gulden.

Commissarissen:

Mr. Th. HEEMSKERK, L. J. S. VAN KEMPEN, H. W. VAN MARLE, Jhr. Mr. A. F. DE SAVORNIN LOHMAN, J. E. N. Baron SCHIMMELPENNING VAN DER OYE

Directeuren: H. J. VAN VULPEN en H. SERET.

De Maatschappij sluit alle soorten verzekeringen

KAPITAAL en LIJFRENTE tot elk bedrag.

De Zendingszaak.

Een verzoek om eenige revisie.

OPEN BRIEF

Prof. Dr. A. KUYPER,

Hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

DOOR

H. DIJKSTRA te Smilde.

Prijs f 0.50.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP

BOEKHANDEL

VOORHEEN

HÖVEKER & WORMSER.

Album met 50 verschillende Briefkaarten,

met gezichten van APELDOORN en OMSTREKEN, wordt netjes verpakt na ontvangst van postwissel, groot f 2.50, door geheel Nederland franco toegezonden door den Boek- en Kunsthandel van

H. VAN DER HOEVEN, Apeldoorn.

DE KONINKLIJKE BRUID,

door Chr. W. KOSTER. Prijs f 0.35.

Uitgever W. KIRCHNER, Rozengracht 55, Amsterdam.

Dit is een boeiend verhaal, waarin op zeer gelukkige wijze de voorvallen van den dag — VERLOFING KONINGIN, KOMST PRESIDENT KRUGER, OVERGANG DER EEUW — in den vorm van een verhaal behandeld worden. De schrijver mocht door zijn vorige uitgave: „De familie Kerkhof“ zich reeds een goeden naam verdienen. „De koninklijke Bruid“ is een op fraai papier uitgevoerd, en met vele schoone illustraties voorzien werkje, dat voor f 0.35 zeer goedkoop is.

PAULUS en FILIPPI.

TWINTIG LEERREDENEN

uit de wordingsgeschiedenis van, en uit den Zendbrief aan de gemeente van Filippi,

VAN

P. A. E. SILLEVIS SMITT,

Beleenaar des Woords bij de Gereformeerde Kerk te Rotterdam.

Prijs f 2.70; gebonden f 3.50.

De schrijver zegt in de voorrede, dat zijn doel tweeledig is.

„Om diegenen die verhinderd zijn des Zondags op te gaan, lectuur te verschaffen en om vacante kerken een bundel predikaten aan te bieden, die zich bij uitnemendheid leenen ter voorlezing aan de gemeente.“

Deze bundel, 27 vel groot, is ook verkrijgbaar in wekelijksche afleveringen van 1 vel dikte, à 10 Cent per aflevering.

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP

BOEKHANDEL

VOORHEEN

HÖVEKER & WORMSER

Bij A. GEZELLE MEERBURG, te Heusden, is verschenen:

Eene van de oorzaken der Krank-

zinnigheid.

Misbruik van sterken drank,

door J. H. A. VAN DALE,

Geneesheer-Dirctor van „Veldwijk.“

Uitgegeven door de Geref. Vereeniging voor Drankbestrijding.

Alle solide boekhandelaren nemen bestellingen aan en tegen toezending van het bedrag wordt deze brochure franco gezonden door den Uitgever.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen

Voor de Vereeniging:

Aan Contributien:

Door den heer P. van Loon Az. te Gaastmeer (uit Woudsend) f 36.50; door Dr. J. J. Impeta te Katwijk a/Zee f 19.50; door Dr. J. A. de Vries te Fijnaart (uit Dinteloord) f 4.50; door den heer C. Verhage te Middelburg; uit Middelburg f 196, uit St. Laurens f 8.50; uit Arnhem f 8 samen f 212.50; door den heer H. A. Teuwisse te Zetten f 5; door den heer J. Dirksmaat te Broek op L. dijk f 130; door den heer Johs. Krap te 's-Gravenhage f 80; door den heer P. van Recnen te Ede f 113; door den heer J. van der Waals te Nijkerk a/d V. f 200.

Aan Collecten: (voor de Theol. faculteit) Van de Geref. kerk te Haarlem A f 15.64; van idem te Moerdijk (1/2 coll.) f 1.73.

Aan Schenkingen:

Door den heer C. Verhage te Middelburg van N. N. f 2, van N. N. f 1, van N. N. te W. f 0.75, samen f 3.75; door den heer J. v. d. Waals te Nijkerk van N. N. f 12, door de administratie van de *Herant* van A. Rienstra te Whitsville f 1.31, van N. N. f 1.06 samen f 2.37; gevonden in de collecte Geref. kerk te Amsterdam C. P. H. f 1; door den heer J. Wolfswinkel gevonden in de Geref. kerk te Schiedam B f 1.

Voor de Medische Faculteit:

Door den heer C. Verhage te Middelburg van mevr. wed. N. f 2.50.

Voor het Studiefonds:

Door Prof. Dr. J. Woltjer 1/2 jaarl. Praeibende f 39.20.

Voor de Bibliotheek:

Statistiek van den Handel enz. in Ned. Indië over 1899 (Van het Dep. van Koloniën).

Opheffing van de rechtbanken van omgang en nieuwe regeling van de residentie-gerechten op Java en Madura (Idem).

Studenten-Almanak voor 1901 van het corps van studenten aan de V. U. en van het studentencorps te Kampen (van de commissie voor de redactie).

Maandcijfers no. 4 (van het Centraal Bureau voor de Statistiek).

Eenige brochures (van W. v. d. M. te d. L.)

S. J. SEEFAT,

Penningmeester.

Boek- en Courantdrukkerij:

DE ROYER KROON & BAKELIS,

Amsterdam.